

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 08.05.2021
Published /Yayınlanma 31.07.2021
Article Type/Makale Türü Original Article

Citation/Alıntı: Akıncı, D. & Dursun, N. (2021). Sokakların protest ifade yöntemi: Grafiti sanatı. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(72), 1721-1738.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2578>

Derya AKINCI

<https://orcid.org/0000-0002-8789-008X>

İstanbul Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Grafik Tasarımı, İstanbul / TÜRKİYE

Dr. Öğr. Üyesi Nihat DURSUN

<https://orcid.org/0000-0002-1155-2949>

Beypkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarımı, İstanbul / TÜRKİYE

SOKAKLARIN PROTEST İFADE YÖNTEMİ: GRAFİTİ SANATI

THE PROTEST EXPRESSION METHOD OF THE STREETS: THE ART OF GRAPHITE

Issue/Sayı: 72

Volume/Cilt: 8

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

İfade şeklini sokaklardan alan grafitinin, varlığını protest ve yasadışı bir eylem biçimine borçlu olduğunu söylemek gerekir. Sokaklardan başlayan ve küresel bir sanat akımı olarak anılan grafitinin, tarihi süreç içerisindeki gelişimi ile birlikte, sosyolojik olarak ifade biçimi üzerinde durularak incelenmektedir. Bireysel ifade etme yöntemi olarak kullanılan grafitinin haz almaya yönelik motivasyonu temel olarak irdelenmekte, bireysel ifade, protest tavır ve nedenleri röportajlarla anlaşılmasına çalışılmaktadır. Bununla birlikte sokak kültürünün görsel yansımaları ve tipografi ve görsel anlatım yönüyle incelenerek, sokaklarda var olan görsel çözümün çeşitleri örneklerle incelenmektedir. Teknik olanakların yazı ve formların tasarlanmasına etkisi, üretim biçimi olarak kullanılan yöntemler ve teknolojinin değişimine değinilmektedir. Grafitinin, bireysel ifade yöntemi olarak var olmasının yanında, evrensel konuları işleyen ve bu yönüyle kitlelerin dikkatini çeken mesajları ileten bir aygıt görevi gördüğü de söylenebilmektedir. Grafitinin ideolojik bir tavır sergilediğini ve propaganda için kullanılmasının yanında, tanıtım faaliyetlerinde kullanımına yönelik ilk örneklerinden modern hayatta ticari hayatın bir parçası olduğuna da değinilmektedir.

Türkiye’de grafitinin geçmişten bugüne olan yolculuğu; ideolojik evrimi, biçimsel ve tipografik anlayışı, özellikle röportajlar ve örnek çalışmalarla desteklenerek nitel bir yöntemle incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Grafiti, Sokak Sanatı, İletişim, Grafik Tasarım, Tipografi, Yazı Tasarımı, Toplum.

ABSTRACT

It should be said that graffiti, which takes its form of expression from the streets, owes its existence to a form of protest and illegal action. Starting from the streets and known as a global art movement, graffiti, along with its development in the historical process, is analyzed sociologically by emphasizing its form of expression. The motivation of graffiti which is used as a method of individual expression, for getting pleasure is basically examined, and individual expression, protest attitude, and reasons are tried to be understood through interviews. In addition, the visual reflections of street culture are examined in terms of typography and visual expression, and the types of visual solutions on the streets are examined with examples. The effect of technical possibilities on the design of writing and forms, the methods used as a form of production, and the change of technology are mentioned. In addition to its existence as an individual expression method, graffiti can also be said to act as a device that processes universal issues and conveys messages that attract the attention of the masses. It is also mentioned that graffiti exhibits an ideological attitude and is used for propaganda as well as being a part of commercial life from the first examples of its use in promotional activities to modern life.

The journey of graffiti from past to present in Turkey; Its ideological evolution, stylistic and typographical understanding is examined with a qualitative method, especially supported by interviews and case studies.

Keywords: Graffiti, Street Art, Communication, Graphic Design, Typography, Font Design, Society.

1. GİRİŞ

Kendisini ifade etmeye çalışan insanoğlu ilkel dönemlerden yerleşik hayata ve modern yaşam biçimlerine kadar geçen zaman sürecinde birtakım diller oluşturmaya çalışmıştır. Mağara duvarlarına çizilen resimler ve sembollerle binlerce yıl önce insanın fikirlerini nasıl ifade ettiğine dair ipuçlarına rastlanmaktadır. Duvar resimleri ile başlayan bu serüven, yazıyı oluşturan şekillerin zaman içerisinde birer görsel iletişim diline dönüşmesine ve insanın duygusalları ile estetik kaygı güderek, sanatsal bir anlatım dili olarak da kullanılmasına yol açtığı bilinmektedir. İnsanın kendisini ifade ederken duvarları yüzey üzerine görüntü aktarımı için kullanması önemli bir tespittir. Bu yönüyle grafitinin, mesajın iletilmesinin yanında bireysel hazların sergilendiği bir deneyimi ifade ettiğini belirtmek gerekmektedir.

Banksy'nin çalışmalarıyla grafiti kavramı sanat çevrelerince ciddi şekilde anılmaya başlanırken, protest ve seyir yönüyle de güçlü izlenimler bırakmaktadır. Grafiti de toplumsal duyarlılık, doğa ve evrensel içeriklerin yanında yoğunlukla bireysel hazların da işlendiğini belirtmek gerekir. İkinci Dünya savaşında propaganda için kullanılan grafitinin bireysel bir ifade etme biçimi olarak bir dil haline geldiği söylenebilmektedir. Bireysel ifade etme yöntemlerinin yüzey üzerine mesaj iletme davranışı, belli form ve kalıplar etrafında şekillenmekle birlikte yazı ve tipografinin ender ve biricik örneklerine de olanak tanımaktadır.

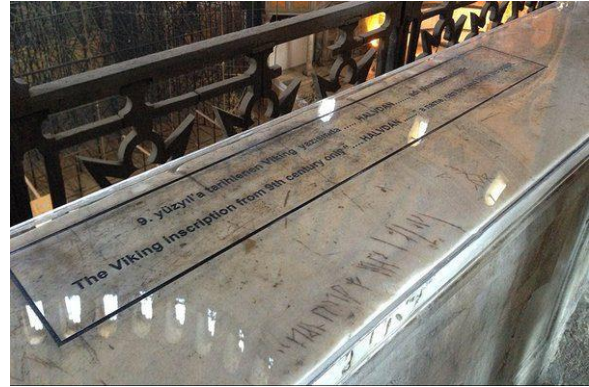
Bu makalede grafitinin bir dil olarak kültürel bir ifade şekli olduğu üzerinde durulmakta, tarihi süreci, uygulama alanları, protest tavrı, yazı / tipografi değerleri incelenmekte ve Türkiye'de grafiti öncüleriyle yapılan röportajlarla desteklenen nitel bir metodoloji kullanılmaktadır.

2. GRAFİTİ KAVRAMI ve TARİHİ SÜRECİ

Yunanca, “*graphein*” yazmak (Younesie, 2021) kelimesinden gelen ve İtalyanca “*graffio*” (Decker & Glen, 2020) eski bir yüzey kazıma tekniği anlamına gelen “*sgraffito*” (Morkunaite, Bausys, & Kazimieras Zavadskas, 2019) kelimesinden türediği kabul görülen *graffiti* için, neredeyse insanlık tarihiyle başlayan bir ifade yöntemidir demek olanaklıdır (Roque & Weber, 1994: 43). Arkeolojik açıdan *graffittio* kelimesi ise kamusal bir alanda yer alan duvara ya da yüzeye desenin alttaki zemini görünür kılacak şekilde çizilmesini ya da kazınmasını ifade etmektedir. İnsanlık tarihinde birçok kadim medeniyet, miras kalıntılara ve geçtikleri yerlerin duvarlarına adlarını ya da resimlerini çizip “ben buradayım” mesajını vererek kendilerinden iz bırakmışlardır. 1200 yıl önce Ayasofya’ya sessizce imzasını atan bir Viking askeri olan *Halvdan*’ın yaptığı (Resim 2) (Thomov, 2014) grafitilerin yanı sıra Ayasofya’daki tipograflerin dikkat çekici olduğunu belirtmek gerekmektedir (Evdokimova, 2015).

Resim 1. Yunan Efes kentinde bulunan grafiti,
Kaynak: (Güçhan, 2010)

Resim 2. Ayasofya’da bulunan grafiti,
Kaynak: URL 1

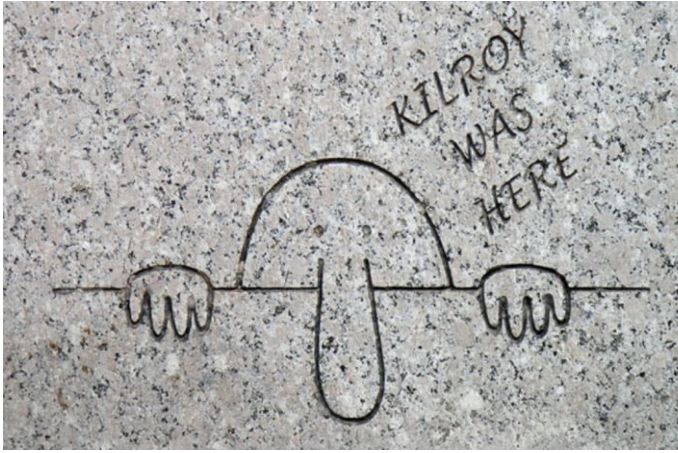
Tarihi süreç içerisinde değerlendirildiğinde, ilk olarak Romalıların grafitiyi bir reklam malzemesi olarak kullandıkları görülmektedir. *Pompei*, özellikle duvar resimlerinde kültürel dokuyu taşıması anlamında değerli görülmektedir. Sosyal yaşam alanlarına dair betimlemeler döneme işaret etmektedir (Eraslan, 2014). *Pompei* kentinde duvara kazınmış 11.000 aşkın grafiti örnekleri arasında boyalı reklam yazıtlarına rastlanmaktadır (Genç, 2021). Bu ilanların büyük bir bölümünün ise hayat kadımı ilanları olduğunu belirtmek gerekir (Wikipedia, 2021a). Modern grafitinin bilinen ilk örneği ise *Efes*’te bir taş geçidinin yakınında bulunan kalıntı olarak bilinmektedir. Grafiti tarihi süreç boyunca irdelendiğinde, resim ve yazıdan yararlanarak çeşitli şekiller ve sembollerle gelişimini sürdürdüğü anlaşılmaktadır. İfade etme yöntemi olarak duvar gibi bir yüzeye çizilen yazı, resim ve sembol veya işaretler “graffiti olarak” kabul görmektedir. Bu anlamda geçmişten günümüze, modern şehirlerin ve sokakların vazgeçilmez görsel iletişim aygıtı görevi gördüğü anlaşılmaktadır. İfade etme biçimini sokakların

ruhundan alan, beslenen ve yaşam biçimlerinin bir yansıması olmasından kaynaklanan bir sanat için; kamusal alanlar, meydanlar, metrolar kısacası insanların görebileceği her yer ifadenin gerçekleşebileceği mecralar olarak kabul görmektedir, Bu nedenle kamuya açık olan her boş yüzey bir ifade etme biçiminin de alanı olarak görülmektedir.

Sokak sanatının çıkışı tam olarak bilinmiyor olsa da grafitinin “tag” (Decker & Glen, 2020) adı verilen imza kavramıyla ortaya çıktığı, zamanla biçim ve içerik yönünden değişimler yaşayarak, bir isyan hareketine dönüştüğü bilinmektedir. Nitekim, *İkinci Dünya* savaşı sırasında rastlanan örneklerin yoğunlukla isyan, diğer bir deyişle karşı çıkış / direniş temalı olduğu anlaşılmaktadır.

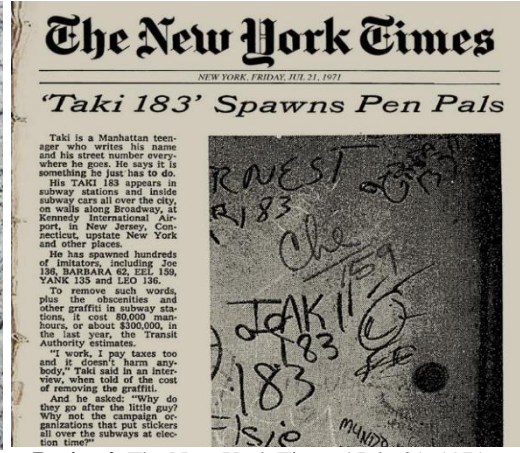
3. SOKAKLARIN PROTEST İFADE YÖNTEMİ: GRAFİTİ SANATI

Grafiti, resimlerle yazı yazma sanatı olarak bilinen, çeşitli şekiller ve sembollerle ortaya çıkan ve gelişimini sürdüren bir görsel yaklaşım olduğu bilinmektedir. Grafiti yapanın, neden yapıldığına bakılmaksızın, görünür bir yüzeye çizdiği, her tür yazı, sembol ya da işaret “grafiti olarak” tanımlanmaktadır (Roque & Weber, 1994). Bu yönüyle bakıldığında geçmişten günümüze, modern şehirlerin ve sokakların vazgeçilmez görsel iletişim biçimi olduğu söylenebilmektedir. Sokaklardan beslenen Grafiti; kamusal alanlar, meydanlar, metrolar ve insanların görebileceği her yerde olabilmektedir. Grafitinin “tag” (Decker, S. H. a. C., Glen D., 2020) adı verilen imza kavramıyla ortaya çıktığı, zamanla biçim ve içerik yönünden değişimler yaşayarak, bir ifade biçimi olarak isyan hareketine dönüştüğü ve *İkinci Dünya Savaşı* sırasında da sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir (Bratten, 2018).

Resim 3. II. Dünya Savaşı Ulusal Anıtı üzerindeki, “Kilroy Was Here” / Kilroy buradaydı grafitisi

Kaynak: URL 2

Resim 4. The New York Times / July 21, 1971, Page 37

Kaynak: URL 3

Kilroy buradaydı” grafitisi gizemli bir mesaj ve marka olarak motivasyon unsuru haline gelirken yaratıcısı hakkında farklı görüşler ortaya atılmasına rağmen, ABD Detroit’teki bir bomba fabrikasında çalışan James Kilroy’un ismi üzerinde yoğunlaşıldığı söylenebilmektedir. Kilroy’un, nereden geldiği ve nasıl bir mesaj verdiği kaygısından daha çok üzerinde anlaşılacak olanın, savaştaki askerlerin motivasyon kaynağı ve bir anlamda totemi olduğu gerçeğidir (Bratten, 2018). 1960’lı yıllarının sonlarında ve 1970’lerin başlarında grafiti öncülerinin benzersiz stilleriyle, New York’ta hızla yayılarak metro istasyonlarında, vagonlarda, sokak levhalarında ve diğer birçok kamusal alanda görülmeye başladığı anlaşılmaktadır. Grafiti sanatçısının ismini kentin sokaklarına yayarak var olma eylemini gerçekleştirmesi, aynı zamanda tanınmalarını sağladığından hızla şöhret kazanmaya başladıkları görülmektedir. New York’ta belli başlı öncü grafiti sanatçıları Taki 183, Joe 136, Julio 204 ve Frank 207 isimleri olarak bilinmektedir (Times, 1971).

TAKİ 183, New York sokaklarına takma ismini ve sokak numarasını yazan ilk grafiticilerden olduğu bilinmektedir (TAKI183, 2021). 21 Temmuz 1971 yılında yayımlanan The New York Times gazetesinde sanatçı hakkında “Taki 183’ Spawns Pen Pals” manşetli bir makale yayınladıktan sonra, (Resim 4) halk bu esrarengiz kimliği merak ederek (Beykal & Pashayeva, 2017), kavramın kim ve nedir sorusuna cevap aramaya çalışmaktadır. Bu merak kısa süre içerisinde TAKİ 183 gibi ünlü olmak isteyen yüzlerce genç insanı sokaklara çıkararak; duvarlara, metrolara, trenlere, levhalara, çöp kutularına grafiti örnekleri tasarlamalarına neden olurken, grafitinin gelişmesine katkı sağladığını belirtmek gerekir (Işıktan & Yigiter, 2019). Şöhret olma, tanınma isteği rekabeti arttırdığından, farklı stillerde grafiti yapılmaya ve ilk grafiti örneklerinde görülen sade yazı formu giderek biçim değiştirmeye başlamaktadır. Yeni yöntemler, yaratıcı teknikler, grafiti tasarımcıların “writer/yazar” tanımlaması, yerini ‘sanatçı’ kelimesi

kullanmalarına olanak tanırken soyut ve sanatsal yaklaşımlarla, bireysel var oluş olmaktan çıkararak toplumsal bir eyleme dönüşmeye başladığı ve sosyal konuları ele alarak daha geniş kitlelere ulaşma çabasına girildiği görülmektedir (Collins, 2017).

Kısa zamanda tag'lar daha büyük ve daha etkileyici olurken, kaligrafik değer stillerin gelişmeye başladığı görülmektedir. Popüler kültürden ilham alınarak yapılan eserlerin, mesajın iletiminin yanı sıra, eşsiz sosyal estetik kültürün ortaya çıkmasını sağladığını söylemek veya katkıda bulunduğunu belirtmek mümkündür. 1972'de Phase2 diğer adıyla Lonny Wood'un, New York'da büyük etki yaratan isimlerden biri olarak ün yaptığı görülmektedir (Chalfant & Prigoff, 1999: 9). Sprey kullanarak duvar üzerine attığı imzası ile "Bubble Letter" / *kabarcık mektubu* olarak bilinen ve *Softie* adını verdiği yuvarlak katlı balonumsu harf biçimleri dikkat çekicidir (Lentz, 2020: 323; Wikipedia, 2021b).

3.1. Protest ve Yasadışı Kültürel Bir Eylem

Protest bir bakış açısıyla, özgün olmaya çalışan grafiti sanatçıları, spreylere boyalar kullanarak daha yüksek ve ulaşılması zor alanlara kaligrafik değer taşıyan çalışmalar yapabilmektedirler. İfade etme yöntemlerinin yanında, protest duruşlarını renk ve tekniklerinde de görmek olanaklıdır. İki renkten oluşan, kalın büyük harfler basit olması nedeniyle hızla çoğalarak ve yaygınlaşarak "throw up" (Bağış, 2019; Philipps, Zerr, & Herder, 2017: 386-387) tarzını, ardından da fontların karmaşık ve iç içe girdiği karışık kompozisyonları olan "wild style" tekniği öne çıkmaktadır (Bağış, 2019; Chalfant, H., Prigoff, J., 1999: 30-31). Sokakların görsel zenginliğinin içinde *mural*, *roller*, *stencil*, *supplement* gibi terimlerle ifade edilen tekniklerin sıklıkla kullanıldığını da belirtmek gerekmektedir (Philippsve diğerleri., 2017).

İfade etme biçimi olarak grafiti; kamu alanlarını kural tanımaz şekilde işgal ederek, *underground* ve anarşist bir eylem olarak kullanılmış ve bunun sonucunda ise yerel yönetimler tarafından rahatsızlık veren bir unsur olarak, bir tür sapkınlık veya kentsel kirlilik olarak görülme eğilimiyle karşılaşmıştır. Bireysel ifade etme yöntemleri anlamında izin almadan yapılan, tipografi ve çizimlerle; politik tavır, protest yaklaşım, yaşam memnuniyetsizliğinin betimlenmesi gibi temalar büyük kentlerde yaygınlaşarak kitlesel anlatım diline dönüşmüştür. Ancak bu anlatım dili; kışkırtıcı, kendisini merkeze alan bir dışa vurum biçimi olarak ömürlerinin oldukça kısa olmasına neden olmuştur.

Resim 5. Martha Cooper- *Ny Subway Art*- 1980

Kaynak: URL 4

Genç grafiticilerin kamusal alanlardaki illegal girişimlerde bulunmalarının altında yatan adrenaline ek olarak, özgün olmayı diğerlerinin ulaşamadığı, yapamadığını yapabilme hırsı ve heyecanı önemli bir

tespit olarak görülmektedir. İlegal yaklaşım sergilemenin altında yatan en önemli nedenlerden biri adrenalin ve heyecan olduğunu genç grafiticilerden hareketle söylemek gerekmektedir (Bağış, 2019). Grafiti'nin üstlendiği mesaj kaygısı ve görsel estetik formlar zaman zaman zayıf görünmesine rağmen, eylemin kendisinin mesaj vermek olduğu anlaşılmaktadır.

1980'lerin başında ise New York şehri, grafiti "Vandalları"na karşı farklı bir bakış açısı geliştirerek, grafitinin toplumsal yarara dönüşmesine odaklanmaktadır (Burunsuz, 2018). Grafitinin tanıtım unsuru olarak kullanılması, markaların tercih etmelerine ve giderek ticari kaygı güdülen örneklerin ortaya çıkmasına neden olurken, galeriler ve sanat kurumlarının değerlendirmeleri farklılaşmaya başlamakta ve bir potansiyelinin olabileceği kabul edilmektedir (Işıktan & Yigiter, 2019).

Style Wars 1982 yılında ve Wild Style ise 1983 yılında olmak üzere grafiti, sokak yaşamı ve Hip-Hop kültürü ile ilgili çekilen belgeseller, protest bir ifade biçimi olan bu dilin anlaşılmasında ve kabul görmesinde değerli örnekler olarak bilinmektedir (IMDb, 1982, 1983). Bununla birlikte grafitinin bir meta olarak kullanılması ile ilgili kapıların açılmasında da öncü projelerden sayılmaktadır. Grafiti'nin ve sokak yaşamının medyaya taşınması ve geniş halk kitlelerine ulaştırılması yönüyle de değerlidir. Ağ teknolojilerinin ve yaşanan sosyolojik gelişmelerle birlikte dünyada sınırların önemini yitirmeye başladığı 1990'lı yıllarda grafiti, geniş kitlelerle buluşma olanağı yaşamaktadır. 2000'li yıllara gelindiğinde ise grafiti biçimsel anlamda kaligrafi ile sınırlanmış ifade alanını genişletmeye başlamaktadır. Mesajın iletimi, malzeme kullanımı ve materyallerin gelişimi ile grafiti; sokak duvarlarına sergilenmekle kalmayıp, sanat galerilerinde de yerini almaktadır. Grafiti sanatçıları eserlerinin galerilerde sergilenmesinin, insanların grafitiye daha olumlu yaklaşabilmelerini sağladığı görüşünde birleşmekle birlikte, grafitinin sanat olarak kabul görmesinin de bir adımı olduğunu belirtmektedirler (Kmrone).

4. GRAFİTİ ÇEŞİTLERİ ve TIPOGRAFİSİ

Grafiti sanatçılarının bireysel ifade etme yöntemleri özgün formların oluşmasına katkıda bulunurken, bireysel dünyaların duyusallarına açık olan bu semiosis hali, mesajın ve üretilenin özgünlüğü ile ilgili olmaktadır. Bireysel anlam yüklemelerin yanı sıra, bireysel yazı formları ve çözümlerine ulaşmak mümkün görülebilmektedir. Bu deneyim, tasarımı yapan kişinin marka bilinirliğine de katkı sunmaktadır. Diğer bir deyişle duyusal yaklaşımın bireysel bir motivasyon olduğunu belirterek, çalışmayı yapanın izlerini taşıması ve kişilerin kimliğini tanımayı sağlayacağını belirtmek gerekir. Graffiti dizileri, genellikle kelimenin sınırları ile oynayarak, harf ve yazının sabit kurallarını, anlamını bozmadan iletme çabasıdır. Metinlerin bazılarında dilbilgisi kurallarına dahi uyulmadığı görülebilmektedir. Metin içerikleri / mesajlar büyük oranda yerel veya kişisel olmasının yanında küresel içerikleri de taşıma eğiliminde olduğu görülmektedir. Kullanılan üslup var oluşu gereği sokağın dilini yansıtırken, zaman zaman mizahın kullanıldığı da belirtmek gerekir.

4.1. Throw Grafiti

Tagların büyükleridir ve genelde dar alanlara yapılan basit çalışmalar olarak bilinmektedir. Harf formları oldukça basit ve karmaşıklıkta uzaktır. Okunabilirlik ön planda, renk sayıları sınırlıdır ve en fazla üç dört renk içermektedir. Ayrıca throwlar grafitinin bir alt dalı olarak değerlendirilmektedir. Amacı bu şekilde sadece tag (isim) olan birçok grafiti sanatçısı bulunmaktadır (Resim6, Resim7).

Resim 6. Throw Grafiti
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Resim 7. Throw Grafiti
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

4.2. Wild Style

Kelime olarak vahşi stil anlamına gelen Wild Style, aynı zamanda kralların yazısı olarakta bilinmektedir. Okunması oldukça güç ve anlaşılması zor olan grafiti çalışmalarını ifade etmektedir. Karışık yazı stiline içinde harf karakterlerinin okunabilir olması önemli görülmektedir. Harf formalarının birbirinin içine geçmiş, karışık, oldukça zor bir stil olmasının yanında birden çok renk içermektedir (Resim8, Resim9). Üslup özellikleri bakımından kolay tanımlanamayan bu çalışmalar yazarlarının isimlerinden ibaret olsa da bir etiket (tag) veya parçadan daha fazlasıdır. Yalnızca yazar isimlerinin yazılı olmasının ötesinde kullanılan renk ve biçimler bireysel ifade etmenin en özgür biçimi olarak tanımlanmaktadır (Akıncı, 2021).

Resim 8. Semi ok, *Wild Grafiti*
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Resim 9. Cowboy69, *Tag Grafiti*
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

4.3. Semi Wild Style

Harf formları birbirinin içine geçmiş, karışık olmasına rağmen anlaşılır ve illüstratif lekelerin yapıldığı çalışmalar olarak bilinmektedir. Estetik formlar yaratmak için espasları kısaltarak üst üste veya iç içe geçirek çok renkli yapılan grafitilerdir. “Wild style” göre daha sade çalışmalar olduğunu belirtmek gerekir (Berlinstreetart, 2018; Graffitiholic, 2009).

Resim 10. Semi *Wild Grafiti*
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

4.4. Simple Style

Harf formları oldukça sade ve okunabilirliği kolay ve sade bir dil kullanılarak yapılan tarzı ifade etmektedir (Resim11).

Resim 11. Simple Style, *Graffiti*
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Resim 12. 3D Style, *Graffiti*
Kaynak: URL 5

Resim 13. Bubble Style, *Graffiti*
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Resim 14. Block Style, *Graffiti*
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

4.5. 3D Style

Gölge, ışık, perspektif ile üç boyutlu yaklaşımların dikkate alındığı çalışmalardır. Harf formlarının alt üst ve yanlarına yapılan ışık ve gölgeler sayesinde üç boyutlu bir form elde edilmektedir (Resim 12).

4.6. Bubble Style

Şişirilmiş hacimli harf formlarından oluşur. Grafitinin içine ya da dış bölümüne baloncuk efekti yapılabilir. İlk olarak, 1972’de Phase2 kullanmıştır (Resim 13) (Wikipedia, 2021b).

4.7. Block Style

Hızlıca yapılan, püskürtülmüş harflerden yapılmış büyük duvar resimleridir. Burada grafitinin amacı, kısa sürede geniş bir alanı kaplamaktır. Büyük kare ve dikdörtgen harfler kullanılmaktadır (Resim14).

4.8. Free Style

Sanatçının kendi oluşturduğu serbest stilli çalışmalardır.

5. TÜRKİYE’DE GRAFİTİ

Türkiye’de grafiti; genellikle Avrupa’ya göç eden Türk gençlerinin Türkiye’yi ziyaretleri ile geliştiği ve katkıda bulunduğu yönelik yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunun nedenlerinden birinin 70’li ve 80’li yıllarda sprey boyanın zor bulunmasının kaynaklandığına yönelik inanışlar bulunmaktadır. Yurt dışından gelen malzemelerin kullanılmasının kentlerde ve Anadolu’da genellikle dönemin siyasi propaganda yazılarını yazmak amacıyla kullanılmasının grafiti yapanların olumsuz anlaşılmasına ve eleştirilmesine neden olduğu bilinmektedir. Farklı ülkelerden gelerek grafiti yapan örnekler olsa da Türkiye’de grafiti ilk olarak bir gençlik dergisi olan Blue Jean dergisinde Tunç ‘turbo’ Dındaş’ın grafiti çalışmaları başladığı ve sonraki yıllarda Anadolu’ya yayılarak gelişim göstermiş olduğu bilinmektedir. Genellikle büyük kent kültürünün bir parçası olarak gelişim gösterdiği ve özellikle, İstanbul’un dar sokaklarında legal veya illegal yapılmış farklı stillerde binlerce grafiti çalışmasından söz etmek mümkündür (Bağış, 2019).

Bireysel ifade etme biçiminin yoğunlukla sergilendiği çalışmaların, bir tür varlık gösterme haline dönüştüğü anlaşılmaktadır. Grafiti yaklaşımının TAKİ 183'te (Times, 1971) olduğu gibi şöhret getirdiği ve diğer tasarımcılarında etkilenecek *tag* atışmasına girmelerinden farklı olmadığı görülmektedir. Türkiye'nin büyük kentlerinde ve İstanbul'un sokaklarında bu tür örneklerle sıklıkla rastlanmaktadır (Resim15, 16, 17, 18, 19).

Büyük oranda alaylı yetişen genç grafiti tasarımcısı; tekrar tekrar harf formlarını deneyerek, çok sayıda taslak hazırlık yaparak, deneysel çabalarla içinde var olduğu stil ile ilgili üretimler yapmaktadır. Daha iyisini yapma isteği ve atışmalar kentin bilinmeyen duvarlarında, bir anlamda markalar savaşına dönüşmektedir. Bireysel markaların bu ifade etme biçimleri varlıklarını kamuya açık alanlar olan duvarlar, köprü altları, kepenkler dahil olmak üzere yüzey olarak her yeri kullanabilmektedir.

Resim 15. Grafiti

Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Resim 16. Grafiti

Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Bireysel ifade etme yöntemi olarak bakıldığında, evrensel anlamda genel yaklaşım neredeyse benzer olduğu görülmektedir. Kentin en bilinen ismi olmak ve bu amaçla en ulaşılmaz görünür alanları kullanabilmek ismin, diğer bir deyişle TAG'ın geniş çevrelere duyurulması veya bilinirliği için önemli görülmektedir. Yasal veya yasadışı çalışmalar; örneğin İstanbul'da yoğunlukla Taksim, İstiklal, Kadıköy, Karaköy Balat semtlerinde görülebilmektedir. Stil savaşları aynı zamanda isim/tag mücadelesi anlamına da gelebilmektedir.

Resim 17. Grafiti

Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Resim 18. Grafiti

Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Resim 19. Grafiti

Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

6. GRAFİTİ TASARIMCILARIYLA RÖPORTAJLAR

Türkiye'de grafiti tasarımları ile ilgili; marka bilinirliği anlamında değerli grafiti sanatçıları bulunmaktadır. Grafiti sanatçılarının, bakış açısıyla buldukları durumu anlamak, grafitinin temel unsurları anlamında birinci elden değerlendirmeler ve yorumlara ulaşmak, bununla birlikte mesajın iletilmesine yönelik varsa kaygılar ve metodlarını görebilmek açısından bir seri röportajlar yapılarak durum tespiti amaçlanmaktadır. Röportaj sıralaması alfabetik olarak yapılmıştır.

6.1. Highero

Resim 24. Highero- 2015

Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Resim 25. Highero- 2019

Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Sokak sanatının bir dalı olan “Grafiti” ile ilk ne zaman tanıştınız?

Çocukluğum beşyüz kişilik Çatalca'nın bir kasabasında geçti ve beş yaşında resim çizmeye başladım. Ablamlar okula giderken ben okula gitmeyi resim çizmek sanıyordum. Tabi onların defterlerini karalıyordum resim çizmeye çalışırken ve tepki görüyordum. Ben de toprak evimizin duvarlarını tırnaklarımla bastırarak sıvaya zarar vermeden boyutlu gölgelerden şekiller yapıyordum. Annem görüp korkuyordu ve benim de hoşuma gidiyordu evin duvarına yaptığım şeylere tepki gösterince annem. Sonrasında dere boyunda gezdiğim bir gün “Sevimli Hayalet Casper”'in cd kapağını görmüştüm ve oradaki Casper yazısını yazmaya başladım ve harflere ilgi duyduğumu farkettim. İlkokul ve ortaokul boyunca arkadaşlarımla isimlerini yazmaya başladım. Sonra herkes benden yazmam için isteklerde bulunmaya başladı. Onbir yaşına kadar bu böyle devam etti. Bir gün bir taşın üstünde otururken Erdiç diye bir arkadaşım yanında şehirden gelen bir çocukla geldi ve beni Ertan'la tanıştırdı. Ertan da Grafiti ile uğraşan bir arkadaşmış ve benim çizimlerimi görünce “Grafiti mi yapıyorsun?” dedi. O an Grafitiyle tanıştım.

Highero ‘tag’ nereden geliyor?

Grafiti ile tanıştığım ilk gün Ertan bana Grafiticilerin bir mahlası olması gerektiğini söyledi ve İngilizce Türkçe sözlükten Yiğit'in anlamına bakıp Hero'yu bulduk. Yıllar sonra tarihte baktığım tüm sanatçıların isim ve soy isimleri olduğunu gördüm ve ben de ismime bir ek koymayı düşündüm. Hep daha farklı bir düşünce boyutuna ulaşma isteğim var ve bu düşünceyle daha yukarda, daha yüksekte bir Hero hayal ediyordum bu yüzden ismimin başına High ekledim. Böylelikle Highero ortaya çıktı.

Grafiti konusunda herhangi bir yardım aldın mı?

Grafiti'ye dair herhangi bir eğitim almadım ancak çok kişiye danıştım çok kişiye sordum ve çok araştırdım. Özellikle dönem ressamlarını, hayat hikayelerinden yaptığı tarzlara kadar her şeyi araştırdım. Grafitide kendi kendimi geliştirdim.

Grafiti çalışmalarını yaparken nereden esinleniyorsun?

Grafiti çalışmaları yaparken hiçbir yerden esinlenmiyorum hatta esinlenmeyi kendime yakıştırmıyorum. Aksine birinden esinlenmek bana doğru gelmiyor ve birinden esinlenecek kadar iyi hissetmiyorum çoğu kişiyi. Salvador Dali, Michelangelo gibi isimlerden esinlenmekten bahsetmiyorum bu kişileri kapsamıyor söylediğim. Kendi alanımda çok iyi isimler göremediğim için esinlenmeyi doğru bulmuyorum. Kendi hayal dünyamda evrenden ve yaratıcıdan çok esinleniyorum çünkü yaratıcı en büyük sanatçı.

Grafiti sizin için ne ifade ediyor?

Grafitiyi tanıdığım günden beri sevdim. Arkadaşımın beni evine götürüp grafitiyle tanıştırdığı gün çok etkilendim. Özellikle oklardan, renklerden ve harflerin özgürce kullanılmasından çok etkilendim. Zaten sokaklarda büyüdüğüm için bana en yakın sanat dalı buydu. Kendimi en çok bulduğum şey oldu. Eğer çok varlıklı bir ailenin çocuğu olsaydım tek gördüğüm şey sokaklarda budüğüm grafiti değil de fırçalar, tuvaler olsaydı o zaman da ressam olurdu yine resme yönelirdim.

Sence neden insanlar sokaklara grafiti yapma ihtiyacı duyarlar?

İnsanlar var olduğunu gösterme dürtüsünden dolayı sürekli farklı eylemler yapıyor ve grafiti aslında ben buradaydım demenin en güzel yollarından biri. Gecenin bir saatinde bir sokakta yürürken ya da o sokağı boyarken bir grafiti görüyorsunuz ve o kişinin iziyle karşılaşıyorsunuz. Bu biraz da şehir efsanesi olma isteği. Herkesin seni bilmesini istemekle daha çok boyamayla devam ediyor bu tutku. Aslında Grafitinin ilk zamanlarında ortaya çıkışında da bir postacı gittiği yerlere Taki183'ü kendi Tagını yazıyor ve gittiği her yerde bunu yazıp aslında ben buradaydım diyor herkes onun kim olduğunu merak ediyor ve bir şehir efsanesine dönüşüyor. Benimse bunun dışında izlediğim ve vizyon edindiğim bir yol var. Zihnimin, düşüncelerimin bu dünya dışında yaşadığı başka bir evren var ve ben o evrende güzel ve örnek olacak şeyler yaratarak gerçek dünyaya göstermeye çalışıyorum. İnsanlara görmediği renkleri, görmediği olayları, görmediği açılımları göstererek bilmediklerini göstermeye çalışıyorum ve bu düşünce yapısına *moleculism* diyorum. Benim en çok istediğim şey *moleculism* akımını insanlara gösterebilmek.

Son zamanlarda grafitiye karşı ilgi artıyor bu durumu neye bağlıyorsunuz?

Son zamanlarda Türkiye'de Grafitiye ilgi eskiye göre artmış durumda. Bunun sebebi de seçkin sanatçıların Türkiye'de var olmaya başlaması ve bazı insanların dünyada ilgi görmesi. Ancak ben Türkiye'de grafitiye karşı ilginin olması gerektiği kadar arttığını düşünmüyorum. Ülkemiz her şeyi biraz geriden takip ettiği için biz beş-on sene geriden geliyoruz dünyaya göre. Hala çok şeyin değiştiğini düşünmüyorum. Sanattan anlayan bazı insanlar var ülkemizde ve bu insanlar her zaman vardı ve biz bu insanları görüyoruz. Sanat yapmasa bile sanata sahip çıkan insanlar... Bu ilginin artışı da bu kişilere ve bizim mücadelemize borçluyuz.

Avrupa'nın çoğu kesiminde gördüğümüz grafiti sanatına neden Türkiye'de çok az rastlıyoruz.

Avrupada yaşayan birçok arkadaşımdu duyuyorum bunu. Orada yaşayan insanlar, özellikle sanatçılar istediği şeyi yapmakta özgürler ve bunun için büyük destekler görüyorlar. Bu desteklerin çoğu özel mülklerden, kamudan, devletten çok büyük destekler görüyorlar ancak bizim ülkemizde hayallerimiz ve hevesimiz öldürülüyor. Benim dönem dönem grafitiden insanlar yüzünden soğuduğum zamanlar var. Avrupada böyle değil tabiki insanlar sanata saygı duyuyor. Bizim ülkemizde insanlar gelip bağırıp bu ne diyor, birisi gelip sen çiçek çizerken başka şey çiz diyor, başka yerde başka tepki görüyorum ve önümüz kesildikçe bizim de zaman zaman hevesimiz gidiyor.

Türkiyede Grafitiye olan bakış açısı nedir?

Ben Türkiye'de son elli senedir hiçbir zaman Grafitiye ve sanata bakış açısının iyi olduğunu düşünmüyorum. Çünkü bizim gündemimiz hiçbir zaman sanat olmadı. Sürekli siyaset, sürekli ekonomi ya da futbol görüyoruz. Umarım bir gün ülke olarak artık siyaset ve ekonomi sorunlarını aşarız ve gündemimiz bir gün sanat olur. O zaman ülke olarak altın çağımızı yaşayacağımızı düşünüyorum.

Türkiyede gelecek on sene içerisinde sizce Grafiti hangi noktaya gelir?

Bu konuda çok emin olamıyorum. İnsanlar her zaman gelişiyor, bakış açısı gelişiyor, sanatçılar gelişiyor. Grafiti çok eskiye dayanan bir sanat dalı da değil ve dünyada altın çağının da yaşamış değil ancak buna doğru gidiyor. Dünyada gelişimi çok hızlı ilerliyor. Miami'de ve Londra'da özellikle gelişimi çok hızlı ve galerilerin %50-60'ına kadar grafiti sanatçıları girdi ve her gün bu oran artıyor. Ülkemi çok seviyorum ve her zaman ülkem için uğraşıyorum. Bir Türk olarak Grafitiyi dünyada çok güzel yerlere getirip Türkiye'nin gururu olup ülkem temsil etmek istiyorum. On sene için kendi yapmak istediğim bu ancak nereye geliriz çok emin değilim. İnsanların Türkiye'de bakış açıları değişmeli. Türkiye kendi sanatçısına değer verip görmeli. Türkiye ise kendi sanatçıları dururken dünyanın dört bir yanından sanatçılar getirip burada çalışmalar yaptırıyorlar ve Türk sanatçıları dünyanın her yerinden çağırıyorlar. Ben dünyada Grafiti sanatında ilk yimi-otuza hatta biraz zorlasam geçmişteki sanatçıları katmadan ilk beşe girecek bir sanatçiyim ancak kaldı ki bize fırsat ve destek verilmiyor.

Yaptığın çizimlerin, diğer grafiti sanatçılarından farklı gördüğünüz özel yanı nedir?

Şu ana kadar yaptığım on tane hiçkimsenin yapmadığı farklı tarza sahibim. Bunlardan biri atmosferde bulunan ışıklar haricinde ekstra farklı bir ışık kullanıyorum ve bunu anatomiyi ve görüntüyü bozmadan kullanıyorum. Diğer biri sürekli tavşan çiziyorum ve bu tavşana her şeyi yaptırıyorum bazen balık tutuyor bazen okula gidiyor sürekli farklı bir tavşan oluyor. Bunun dışında çok farklı tarzlarda da iyi olmaya çalışıyorum ki her tarzda iyi olabileyim. Sürekli gelişimi sağlayacak şeyler yapmaya çalışıyorum.

Resim 26. Highero- 2019

Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Çalışmalarınızın çoğunda “RABBİT” ön planda neden? Senin için ne ifade ediyor, bunun özel bir nedeni var mı?

Rabbit'i sadece karakteristik özelliklerini sevdiğim için yapıyorum ancak tek sebebi bu değil. Tavşanı kendime benzetip onu farklı eylemler yaparken gösteriyorum ve kendimden parçalar ekliyorum. Sürekli tavşan yapmamın sebebi ise insanların beni bir şekilde tanıyıp kabullenebilmeleri için. Artık tavşan görevini yerine getirdi ve inine çekilme vakti çok yakın bu saatten sonra Highero olarak devam edeceğim.

Çalışmalarınızda renkleri önceden belirliyor musun?

Renkleri önceden belirlediğim de oluyor ancak bazen doğaçlama yapmam gerekiyor ki genelde işlerimin %80'i doğaçlama. Renkleri çok sevdiğim için kafamda öncesinde belirliyorum ve kullanmak istediğim renkleri ilk fırsatta kullanıyorum.

İnsanlara çalışmalarınızda ne anlatmak istiyorsunuz?

Yirmi yaşında bir düşünce yapısına girdim ve insanları mutlu etmek, atmosferdeki enerjiyi değiştirmek istedim. Girdiğim yerlerde huzursuzluk vardı neşe katmak istedim. Oralarda ciddiyetsizlik vardı, ciddiyet katmak istedim. Tarlabası'na girdim rengarenk yaptım ya da uyuşturucu satılan bir mahalleyi farklılaştırmaya çalıştım ya da bir okula gidip işler yapıp çocuklara umut olmak istedim. Tamamen atmosfere yön vermek için grafiti yaptım. Şimdi otuz yaşındayım ve bazı şeyler daha net oturdu bende Grafitiyi bir mücadele için yapıyorum.

Duvarlara eserinizi yapmadan önce nasıl bir hazırlık aşamasından geçiyorsunuz?

Eskiden sketch çizdim ve renkleri düşünürdüm, yapacağım yeri ayarlardım, boyalarımı alırdım ve hazırlık sürecim uzun sürerdi. Şimdi ise deneyimlerim arttıkça sokağa bakıyorum o sokakta bir renk bir doku görüyorum ve evden boyalarımı alıp koşa koşa o sokağa gidiyorum ne yapacağımı o sokağa baktığımda görüyorum.

O meşhur soru; Grafiti sanat mı, Vandalizm mi?

Bu sorunun cevabı asla bulunamaz çünkü grafiti böyle bir şey, tıpkı hayat gibi içinden hangisini seçersen onu yaşarsın. Grafitinin içinde vandallık var ve sanatsal bir yolda gitmek de var. Bu ikisi arasında ikisini de seçip yapanlar da var. Grafiti benim için bir zamanlar 22- 23 yaşında kadar vandallıktı ancak sonrasında Grafitiye sanat olarak tutunmak istedim ve şu an grafiti benim için sanat ama benim için de bir zamanlar vandallıktı.

6.2. Ozan “Kmrone” Ay

Resim 22. KMRO_ART- 2012 MyClup Ataşehir
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Resim 23. KMRO_ART
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Grafiti ile ilk ne zaman tanıştınız?

Grafitiye 90'lı yıllar da başladım. Cartel rap grubunu dinledikten sonra hiphop kültürüne merak saldım. İzmir Karşıyaka sahilde break dansçıları dans ederken görünce orada ki enerji beni çekti. O zamanlar daha grafiti yaygınlaşmamıştı. Liseye giderken benden bir iki sene önce başlayan grafiticilerin ufak ufak çizimlerini fark ediyordum. Daha sonra “Blue jean dergisi 1997 temmuz ayında, grafiti yayını yapmaya başladı. 1997 yılında temmuz ayında bu dergiyi aldım ve grafiti hayatım böylelikle başladı. O dergi bu işi seven ve bu işle ilgilenen herkesi bir araya getirdi.

Grafiti senin için ne ifade ediyor?

Grafiti benim için özgürce nefes alabilmek, özgürlük, arşivlemek ve araştırmak anlamına geliyor.

90'lı yıllardan günümüze grafiti çalışmalarının değişen, gelişen en önemli yanı neydi?

90'lı yıllarda spreyci bulmak çok zordu. Üç dört tane kalitesiz renkler bulunuyordu. Kendi renklerimiz deneyerek kendimiz oluşturuyorduk. Şimdi istediğiniz rengi bulmak çok kolay. Sokaklar biraz daha özgürdü kameralar yoktu.

Grafiti de ki bu değişim esnasında sizi rahatsız eden durumlar neler oldu?

Değişim kaçınılmaz bir durumdur ama bizleri rahatsız eden konu, insanların stillerinin farklı olması değildir. Bilakis bu bir zenginliktir. Biz kimseyi belli bir stile zorlayamayız. Temel olarak rahatsız olduğumuz konu; artık orijinal stil kaygısının kalmaması, sadece popülerliğin ve kazancın önemszenmesidir. Birçok writer'in saygı kavramını unutması ve kültürün temel kurallarına aykırı hareket etmesidir.

Grafiti sanatında herhangi bir sıralama var mı?

Grafiti ilk günlerinden itibaren sanatsal ve toplumsal açıdan terimlerini, sınırlarını ve kurallarını belirlemiş ve çerçevede ilerlemeye devam etmiştir. Yıllar içindeki tüm değişme ve gelişmeleri ilk dönemdeki temel kurallar çerçevesinde değerlendiriliyordu. Mesela ‘crossing over’ hakkında ‘Los Angeles grafiti’ kitabında bir sıralama vardır. Tag üzerine Throw_up yapılabilir, Throw_up ‘ın üzerine Piece yapılabilir, Piece’in üzerine ise Production yapılabilir. Eğer sıralama geriye doğru giderse, bu bir problem doğurur. Bu problemlerinde tarih içerisinde çok büyük kavgada dönüştüğünü bilmekteyiz. Bu sıralama olduğu şekliyle bugün de geçerlidir.

Türkiye’de grafiti adına ilk kitap çıkaran kişi sizsiniz, kitap yayınlamaya iten şey neydi?

Bugün özellikle internet kullanımıyla beraber bilgiye ve görsele ulaşmak çok kolaylaşmıştır. Fakat bu kolaylık, değeri de önemi de azaltmıştır. Ayrıca büyük sanal erişim imkanlarının asla kitabın yerini tutamayacağını düşünüyorum. Kitap daha kalıcı ve daha değerlidir. Bende bir writer olarak bu kültürü yaşamak ve yaşatmayı önemsiyorum. Bu güzel mirası yeni nesillere aktarmak istiyorum. Bununla birlikte Türkiye’de yirmi-yirmi beş yıldır var olan Grafiti tarihimizin çok çok az ürün olmasını da üzüntüyle karşılamaktayım. İlimimi aktarmak için kitap yazmaya karar verdim ve Grafiti adına elimden geleni yapmaya devam edeceğim.

Türkiye’de Grafiti nasıl başladı?

Türkiye de grafiti aylık yayınlanan bir gençlik dergisi olan blue jean dergisinde Tunç ‘turbo’ Dindaş’ın grafiti çalışmaları yayınlamasıyla başladı ve bu yayınlar 2007 yılına kadar devam etti. İnternet kullanımının minimum düzeyde olduğu, grafitiye dair bir ortamın, üretimin olmadığı bu yıllarda grafitiye dair tüm varlığımızı ayda bir yayınlanan ve grafitiye sadece 1,2 sayfa verebilen bu dergi sayesinde başlayıp gelişti.

Teknolojinin gelişmesi ve kullanılan programlarla birlikte sosyal medyanın grafiti sanatının gelişmesine nasıl bir katkı sağladı?

Bugün özellikle internet kullanımı ile beraber bilgiye ve görsele ulaşmak çok kolaylaşmıştır. Fakat bu kolaylık grafitini çalışmalarının değerini de önemi de azaltmıştır.

6.3. Selçuk Nergiz (16 cowboy69)

Resim 27. Cowboy69, Grafiti
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Grafiti ile ilk ne zaman tanıştınız?

Almanya’nın en büyük üçüncü kenti olan Münih’te başladım. 1983 yıllarıydı. Wild Styl Filmi’nin reklamlarını gördüm. O yıllarda rap ve break dans ile ilgileniyordum. Ayrıca her yerde “Taki” yazısı yazıyordu. Bu yazı dikkatimi çekmişti. Ünlü olma ve kendi tagı mı duyurma en iyi olma isteği yarattı. 1992 de Frankfurt da Hip Hop partisine gittik. Büyük bir Camiayı orda görmüştüm. Ben kim olduğumu asıl orda öğrendim. Cowboy69.

Grafiti konusunda herhangi bir yardım aldınız mı?

O zamanlar Grafiti yapan 4 ya da 5 kişiydik. Öğrenebilecek hiçbir yer yoktu. Zorlu şartlar altında grafiti yapmaya başladık. Bir de o zamanlar bakıp öğrenebileceğin ya da kopyalayacağın çalışma yoktu. Her şeyi ben mutfakta özünden öğrendim, kendim deneyerek grafiti yaparak geliştirdim. Günlerce sadece bir harf üzerinde konuştuğum o harf üzerinde çalıştığım zamanlar oluyordu. Boyalar çok pahalı olduğundan sosyo ekonomik durumu iyi olan kişiler alabiliyordu. Deodorantların uçlarını çıkarır başka sprey boyalarda kullanırdık. Her şeyi kendim öğrendim.

Grafiti sizin için ne ifade ediyor?

Yazıyı ve harfleri seviyorum. Kendi ruhumdan bir parça bırakıyorum. Grafitiye on sene, beş sene ara vermiş sonra tekrar başlamış kişiler var. Ben Grafitiyi hiç bırakmadım her gün çizim yapmaya devam ediyorum. Grafitiye vandalizm diyenler var. Benim gözümde grafiti büyük bir suç değil. Bir yere zarar vermiyorum. Sadece rengini değiştiriyorum. Duvar yine duvar.

Grafiti yaparken başınıza gelen ilginç bir olayı anlatır mısınız?

Bir gece tren boyuyordum. Ses çıkarmasın diye sprey boyaların altına magnet yapıştırırdık. Misina ip ile etrafı çevirirdik uçlarına ses çıkarması için bir şeyler bağlardık ki birisi geldiğinde kaçabilecek zamanımız olsun. Trenleri boyarken arada spreyleyin uçlarına ateş verirdik doğru rengi görebilmek için. Spreyleri çanta ile birlikte sallardık ki içindeki renk hem karışsın hem de zaman kazanmak için. Tabi o

zamanlar grafitiye bakış açısı kötü olduğu için illegal çalışmalar yapıyordum. Tabi grafiti yapmanın cezası da çok yüksekti. Ayrıca Avrupa'da göçmen bir ailenin çocuğu olduğum için cezalar daha da ağırdı. Bir gece polisler tarafından kovalandım. Gecenin bir yarısı karanlık ormanda koşuyordum sonra kendimi domuzların olduğu bir ahırda buldum. Bir süre sonra domuzların üzerini boyamıştım. Tabi o zamanlar gençlik adranalin hat safhadaydı. Sokak kuralları devam ediyordu. İnanılmaz bir şey yaşıyorduk. Şehirler arası rekabet müzik ve dans da vardı. Bu sayede kendinizi geliştirebiliyordunuz.

Resim 28. Cowboy69, Grafiti
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Türkiye'de Grafitiye olan bakış açısı nedir?

Avrupa'da grafiti başladığı zamanlarda Türkiye'de grafiti yeni fark ediliyordu. Tabi bu grafitiye olumsuz bakış açısından da kaynaklanıyordu. Kültürel olarak duvarlara bir şeyler çizmek yazı yazmak şeytan işi olarak görülüyordu. İnsanlar bilmediğinden korkarlar ve onu özümseyip kabullenmeleri zaman alır. Ayrıca Türkiye'de ekonomik durumda yeterli değildi.

Yaptığın çizimlerin, diğer grafiti sanatçılarından farklı gördüğün özel yanı nedir?

Herkeste bir yetenek vardır. Bazıları bu yeteneğini keşfeder bazıları hiç fark etmez. Aslında bu işin özü herkes kral olmak istiyor. Bu nedenle benim için Grafiti çok fazla anlam ifade ediyor. Grafiti yaparken yaşadığım adrenalini seviyorum. Küçüklüğümden beri asker çizimleri yapardım resme hep bir merakım vardır. Çoğu kişi bilmesede manzara resimleri de yapmayı da severim. En zor yapılan stillerden birisini yapıyorum. İç içe geçmiş ve birbirine bağlanmış harf formları, sivri kenarlar.

Resim 29. Cowboy69, Grafiti
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Grafiti'de renkler ve stiller önemli midir?

Harfler aile gibidir. Alfabe bir kanun. O ailenin içinde bir yabancı olduğu zaman göze batar. Bütün harflerin kalınlığı on santimse arada otuz santimlik bir harf bütünlüğü bozar. O yüzden stillerin bir kuralı var. Uyum önemlidir. Yani bir kanunu vardır. Şu an bildiğim altı yedi stil var. Benim çalıştığım stil Wild Style yani kralların yaptığı stil. Bu stilde karmaşanın içinde bir okunabilirlik var, zaten okunamıyorsa o grafiti olmamıştır. İlk zamanlar harf formlarını daha hızlı bubble style ve block style çalışmalar yapmaya başladım. Beş sene ok ve bağlantılı grafiti yapmadım sadece yazı çalıştım. Bütün stillerde çalışmalarım var. Tabi her grafiticinin stili farklıdır. Stiller kişiyi yansıtır. Her keskin karakteristik stili farklıdır. Ben bir stile bakınca öncelikle hata ararım hata bulduğum zaman o çalışma olmamıştır. Türkiye'de hata yapan çok grafitici var. Eskiden Grafitiyi kim yapmış ise o kişinin harf formundan kişinin kim olduğu biliniyordu. Renkler stilde önemli değil grafitide önemlidir. Stilde harf formları önemli eğer doğru renklerle birleşirse o zaman grafiti dikkat çekici olur.

Resim 30. Cowboy69, Grafiti
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

Duvarlara eserini yapmadan önce nasıl bir hazırlık aşamasından geçiyorsunuz?

Grafitiye ilk başladığım zamanlarda iki duvar boyadım daha sonrasında tren boyamaya başladım. Çünkü duvarları sadece oradan geçenler görüyordu tren ise en güzel reklam alanlarından biriydi çünkü uzun mesafeler kat ediyordu. Duvarların yeri bellidir ama trenler öyle değil. Tabii Duvar boyadığım zaman kendinden çok büyük şeyler yapıyorsun bu da kendimi önemli hissettiriyordu. Sonucunda elinde bir şey oluyor. Hayata kendinden bir iz bırakıyorsun. İlk zamanlarda black not ya da kağıtlara bir şeyler karalar, taslaklar yapar ardından duvarlara ya da trene uygularım yaklaşık otuz yıldır kendim doğaçlama çiziyorum herhangi bir taslak hazırlamama gerek yok harfler hap kafamda.

Teknolojinin gelişmesi ve kullanılan programlarla birlikte sosyal medyanın grafiti sanatının gelişmesine nasıl bir katkı sağladı?

Teknolojinin gelişip grafitinin daha görünür hale gelmesi iyi bir şey. Eğer değişen birşeyler varsa o iyidir. Şu an gençler çok şanslı internet ortamından istedikleri rengi ve adeti tek tıkla kolayca sipariş verebiliyorlar üstelik boyalar ayaklarına kadar geliyor. İnternet ortamında çeşitli harf formları ve stilleri var. Örnekler oldukça fazla sokaklarda Grafitiye rastlamamak imkânsız. Eskiden usta çıkarak ilişkisi vardı. Benimde çıraklarım vardı. Şimdi sosyal medyadan kendileri öğrenebiliyorlar. Ayrıca yaptıkları çalışmaları çok rahat büyük kitlelere ulaştırabiliyorlar. Yeni neslin çoğu şu an para kazanmak için yapıyor. Para önemlidir tabii ki ama asıl amacını unutmamak gerekir.

Resim 31. Cowboy69, Grafiti
Kaynak: Yazarın Kişisel Arşivi

7. SONUÇ

Kültürel bir direniş aygıtı gibi davranan grafitinin, protest yapısı ve kamusal alanlarda yüzeylerin illegal kullanılması temel yaklaşımlarından görülmekte ve anlaşılmaktadır. Grafiti eserinin ortaya çıkışında iki yaklaşım tespit edilmektedir. *Bireysel marka değeri* ile ilgili çalışmalar ve *toplumsal protest mesaj* iletimine yönelik grafitiler olarak görülmektedir. *Banksy*'nin çalışmalarında olduğu gibi bireysel/tag kullanımının dışına çıkılarak evrensel mesajların verildiği görülmektedir. Bu anlamda toplumsal sorunlarla ilgili duyarlı eserlerin oluşturulmasının grafitinin sanat eseri niteliğine kavuşmasına olanak tanıdığı söylenebilmektedir.

Bireysel haz yaşamak için; illegal olarak görünebilirliği en yüksek kamusal alanlarda, tag olarak nitelenen bireysel marka değerinin, diğer bir deyişle isimlerin etrafında kurgulanan bir biçimsel yaklaşımın sergilendiği de anlaşılmaktadır. Teknolojinin üretim biçimlerini ve iletişim yöntemlerini zenginleşmesi, grafiti tasarımlarında internetin sunduğu geniş yazı ve tipografi olanaklarına kavuşturmuştur. Sosyal medyalar ve benzer platformalar; grafiti öğretisini, yazı ve kaligrafi örneklerini sergileyip, genç yeteneklerin ulaşmasını kolaylaştırarak öğrenmelerini kolaylaştırmaktadır.

Yazı tasarımlarında bireysel yaklaşımlar / imzalar, bilinirliği ifade ettiği için yazı formlarının/tarzlarının önemi anlaşılmaktadır. Bu nedenle stil için harfin dolayısıyla tipografinin değeriyle birlikte bireysel ifadeler için tag'ın markalaşması, bireyin tanınması anlamını ve büyük anlamda kentlerde grafiti değerinin oluşma sebeplerinden birisi olduğu anlaşılmaktadır.

Grafiti mecra olarak kamusal tüm alanları yasadışı kullanmakla birlikte, ticari tarafla yasal olarak da kullanabildiği ve bu anlamda, meta olarak grafitinin reklam nesnesi olarak kullanılması da dikkat çekmek gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, D. (2021, 14 Mart 2021) *Selçuk Nergiz (16 cowboy69)/Interviewer: Y. k. Röportajı*.
- Bağış, R. (2019). Denizli Graffiti Youth as a Sub-Cultural Group. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18, 1287-1309. doi:10.21547/jss.547953
- Berlinstreetart. (2018). Street Art and Graffiti Words – The Ultimate Glossary. Erişim Tarihi. 04.02.2021 <https://berlinstreetart.com/graffiti-words/> sitesinden alındı
- Beykal, O., F. , Pashayeva, A. (2017). *Sokak Sanatı ve Graffiti*. Paper presented at the Pamukkale Üniversitesi, Uluslararası Sanat Eğitimi Sempozyumu.
- Bratten, J. (2018). The History Behind the Graffiti of War. Erişim Tarihi. 17.02.2021 <https://www.nytimes.com/2018/07/18/magazine/war-graffiti.html> sitesinden alındı
- Burunsuz, M. (2018). Popüler Kültür İkonu Olarak Jean Michel Basquiat. *İdil*, 7(46), 660.
- Chalfant, H., Prigoff, J. (1999). *Spraycan Art* (Çev.). London: Thames & Hudson Ltd.
- Collins, A. (2017). *Graffiti: Vandalism or Art?* (Çev.): Greenhaven Publishing LLC.
- Decker, S. H. a. C., Glen D. (2020). Graffiti. *Encyclopedia Britannica*. Erişim Tarihi. 17.03.2021 <https://www.britannica.com/art/graffiti-art> sitesinden alındı
- Eraslan, Ş. (2014). Roma Dönemi Efes ve Pompeii Duvar Resimlerinin İkonografik Açından Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 12, 1. doi:10.17484/yedi.87938
- Evdokimova, A. A. (2015). Greek Graffiti from St Sophia's in Constantinople in the Archive of Robert van Nice (Dumbarton Oaks, Washington, D.C.). In A. Rhoby (Ed.), *Inscriptions in Byzantium and Beyond* (1 ed., pp. 167-174): Austrian Academy of Sciences Press.
- Genç, Ö. (2021). Orta Çağ Avrupası'nda Reklam. Erişim Tarihi. 17.03.2021 https://www.academia.edu/44483064/Orta_Çağ_Avrupasında_Reklam sitesinden alındı
- Graffitiholic. (2009). Wildstyle Graffiti and semi-Wildstyle Graffiti. Erişim Tarihi. 09.03.2021 <http://graffitiholic.blogspot.com/2009/12/wildstyle-graffiti-and-semi-wildstyle.html> sitesinden alındı
- Güçhan, A. S. (2010). *Yazılı Basında Adli Tıbbi Ve Adli Bilimsel Süreçlerin Hatalı Haberleştirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), T.C. İstanbul Üniversitesi, İstanbul. Erişim Tarihi. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/47801.pdf>
- IMDb. (1982). Wild Style. Erişim Tarihi. 09.02.2021 https://www.imdb.com/title/tt0084904/?ref_=fn_al_tt_1 sitesinden alındı
- IMDb. (1983). Style Wars. Erişim Tarihi. 06.02.2021 <https://www.imdb.com/title/tt0177262/> sitesinden alındı
- Işıktan, F. & Yigiter, O. M. (2019). Graffiti Applications In The Context Of Between Disciplines. *Ulakbilge Dergisi*, 7, 1009-1020. doi:10.7816/ulakbilge-07-43-13
- Lentz, H. M. (2020). *Obituaries in the Performing Arts, 2019* (Çev.): McFarland, Incorporated, Publishers.
- Morkunaite, Z., Bausys, R. & Kazimieras Zavadskas, E. (2019). Contractor Selection for Sgraffito Decoration of Cultural Heritage Buildings Using the WASPAS-SVNS Method. *Sustainability*, 11(22). doi:10.3390/su11226444
- Philipps, A., Zerr, S. & Herder, E. (2017). The representation of street art on Flickr. Studying reception with visual content analysis. *Visual Studies*, 32, 382-393. doi:10.1080/1472586X.2017.1396193
- Roque, G. & Weber, C. (1994). Writing/Drawing/Color. *Yale French Studies*(84), 43-62. doi:10.2307/2930179
- TAKI183. (2021). ABout Taki183. Erişim Tarihi. 16.02.2021 <https://www.taki183.net/about1> sitesinden alındı

- Thomov, T. (2014). Four Scandinavian ship graffiti from Hagia Sophia. *Byzantine and Modern Greek Studies*, 38(2), 168-184. doi:10.1179/0307013114Z.00000000043
- Times, N. Y. (1971). 'Taki 183' Spawns Pen Pals. Erişim Tarihi. 10.03.2021 <https://www.nytimes.com/1971/07/21/archives/taki-183-spawns-pen-pals.html> sitesinden alındı
- Wikipedia. (2021a). Lupanar. Erişim Tarihi. 17.03.2021 <https://en.wikipedia.org/wiki/Lupanar> sitesinden alındı
- Wikipedia. (2021b). PHASE 2. Erişim Tarihi. 09.01.2021 https://tr.wikipedia.org/wiki/PHASE_2 sitesinden alındı
- Younesie, M. (2021). Greek Graphein as Writing-Painting. Erişim Tarihi. 17.02.2021 https://www.academia.edu/43085498/Greek_Graphein_as_Writing_Painting?source=swp_share sitesinden alındı
- URL 1 <https://listelist.com/viking-komutani-halvdan/> (Erişim Tarihi:10.02.2021)
- URL 2 <https://tr.pinterest.com/pin/71494712813408743> (Erişim Tarihi: 08.01.2021)
- URL 3 <https://www.taki183.net/#biography/> (Erişim Tarihi: 14.02.2021)
- URL 4 <https://artist-collector.com/en/artists/6223-martha-cooper.html> (Erişim Tarihi: 14.18.2021)
- URL 5 <https://steemit.com/hiphop/@nixonbest/blockbuster-blocky-letters-and-large-spaces> (Erişim Tarihi: 16.02.2021)